

Die Ausgrabungen in Csanádapáca.

(Hierzu die Tafel XXXI.)

Bei den Ausgrabungen im Sommer 1939 sind die Fundamente einer Kirche in Csanádapáca auf dem sogenannten Templomdomb (Kirchenhügel) zum Vorschein gekommen. Von den Quadersteinfundamenten der Kirche, die mit Ziegel ausgeglichen waren, blieb ungefähr nur ein Quadratmeter erhalten, das übrige wurde in der neuesten Zeit abgetragen.

Um die Kirche herum war ein Gräberfeld, das beim Abtragen des Fundamentes gestört wurde. Aus den gestörten Gräbern gruben wir 20 Skelette aus, von denen das Grab 1 einen Jungfernkranz aus Perlen, die Gräber 3 und 4 Bordüren hatten. Wir machen die Bordüren, die in situ ausgehoben wurden, an der Abbildung bekannt. (Tafel XXXI.) Die Gräber 4., 13., 17. hatten Beigaben von Kleiderhaftel. In Särgen lagen 9 Skelette, eines in eine Matte eingewickelt, eines mit Kalk übergossen, eines in einem Grab, das mit Lehm beworfen war. Es gelang uns das Geschlecht 4 Männer-, 3 Frauen- und 6 Kinderskelette festzustellen. Die Gräber hatten mit einer kleinen Abweichung eine ost-westliche Richtung.

Wir konnten die Überreste von sieben Wohnhäusern östlich von der Kir-

che auf kleineren natürlichen Erhöhungen beobachten. Genaue Abmessungen konnten wir wegen des tiefen Pflügens nicht ausführen. Das Haus II. war wahrscheinlich zweiteilig; ein Raum desselben hatte die Grösse von 4.8×5.65 m. Seine Richtung war eine ostnordöstlich-west-südwestliche. In der südwestlichen Ecke des Raumes stand ein rundlicher Ofen mit einem Durchmesser von 2 m, dessen aus Scherbenbruchstücken zusammengestellter Boden in 5 cm Dicke ausgebrannt war. Am benachbarten Grundbesitz von Imre Szántai, gegenüber dem heutigen Friedhof fanden wir die Überreste eines Wohnhauses, in dem wir die Grösse eines Ofens abmessen konnten; der Boden desselben war mit Lehm in einer Dicke von 6 cm beworfen und hatte einen Durchmesser von 2 m. Der Ofen hatte eine rundliche Form, seine aufsteigenden Wände waren bei dem Anschluss des Bodens 8 cm dick.

Die Siedlung von Csanádapáca fällt nach den Beigaben der Gräber und nach den Gefässbruchstücken, unseres Erachtens, ebenso in die Jahrhunderte XV—XVI., wie die jüngere Siedlung von Kaszaper und Mezőkovásháza.

Dr. Alajos Bálint.

Középkori temető Makón.

A makói pályaúdvár mögött lévő Mészáros-féle téglagyár területén már régóta kerültek elő esontvázzészek és edénytöredékek. Miután a téglagyár tulajdonosa az engedélyt megadta, az eddig előkerült leletek hitelesítésére próbaásatást végeztünk. 29 sírt tártunk fel az alábbi eredménnyel:

1. 95 cm mélyen 75 cm hosszú gyer-

mekcsontváz. Iránya K-Ny-tól 5°-kal tér el észak felé. A fej mellett jobbról téglatörmelék volt. — 2. 140 cm mélyen, 140 cm hosszú férficsontváz. A K-Ny-i iránytól 5°-kal tér el dél felé. A mellén és a medencében teljesen oxidálódott vastárgy (esat?) maradványai voltak. — 3. 160 cm mélyen, 140 cm hosszú férfi esontváz. Nagyobb részben a 2. sír

alatt. A K-Ny-i iránytól 20°-kal tér el észak felé. — 4. 125 cm mélyen, 145 cm hosszú férfi csontváza. K-Ny-tól 10°-kal tér el dél felé. — 5. 120 cm mélyen, teljesen elkorhadtt csontváz. K-Ny-tól 5°-kal tér el észak felé. — 6. 120 cm mélyen fekvő csontváz, amelynek bal oldalát az 5. sír ásásakor levágták. A K-Ny-tól 5°-kal tér el észak felé. — 7. 74 cm mélyen fekvő csontváz, amelyet az 5. és 6. sír ásásakor derékon alul levágtak. K-Ny-tól 5°-kal tér el dél felé. — 8. 160 cm mélyen fekvő teljesen elkorhadtt csontváz. A K-Ny-i iránytól 5°-kal tér el észak felé. A sírban koporsószőg volt. — 9. 86 cm mélyen, csak derékig meglévő csontváz. A K-Ny-tól 5°-kal tér el észak felé. — 10. 86 cm mélyen, derékig meglévő csontváz. A K-Ny-i iránytól 5°-kal tér el észak felé. — 11. 125 cm mélyen két gyermek csontváza. Az egyiknek hossza 83, másiké 86 cm. Irányuk a K-Ny-tól 5°-kal tér el észak felé. Koporsószeget maradványokat s a hosszabbik csontváz feje alatt téglatörmelékét találtunk. — 12. 160 cm mélyen, 135 cm hosszú csontváz, a 11. sír alatt. K-Ny-tól 5°-kal tér el észak felé. — 13. 130 cm mélyen fekvő, 150 cm hosszú férfi csontváz. Irányítása K-Ny. — 14. 90 cm mélyen, 125 cm hosszú gyermekcsontváz. K-Ny-tól 6°-kal tér el dél felé. — 15. 90 cm mélyen, bolygatott gyermekcsontváz. Jelenlegi hossza 80 cm. Iránya Ény-Dk. — 16. 90 cm mélyen teljesen elkorhadtt férfi(?) csontváza. Iránya Ny-K. — 17. 80 cm mélyen, 110 cm hosszú csontváz. Feje hiányzik. Iránya Ny-K. — 18. 115 cm mélyen fekvő elkorhadtt csontváz. A Ny-K-tól 7°-kal tér el észak felé. — 19. 130 cm mélyen fekvő, 150 cm hosszú csontváz. Iránya Ny-K. — 20. 100 cm mélyen fekvő, 155 cm hosszú csontváz. Iránya Ny-K. A bal medencében, kis zárt bronzkarika volt. — 21. 105 cm mélyen teljesen fel-

dült csontváz. — 22. 130 cm mélyen, fekvő, elkorhadtt gyermekcsontváz. Ny-K-tól 7°-kal tér el dél felé. — 23. 130 cm mélyen, 110 cm hosszú csontváz. Iránya Ny-K. Állkapocs alatt ruhakapocs. — 24. 125 cm mélyen, teljesen fel-dült csontváz. A sírban koporsószőg volt. — 25. 155 cm mélyen, 110 cm hosszú csontváz. A sírban koporsószőg volt. — 26. 120 cm mélyen, 119 cm hosszú gyermekcsontváz. Ny-K-tól északra 8°-kal tér el. A medencében vasszőg (koporsószőg?) volt. — 27. 115 cm mélyen, 160 cm hosszú csontváz. Ny-K-tól északra 7°-kal tér el. Női sír. Fején párta nyoma, mellén szövet és csipke-maradványok voltak. — 28. 90 cm mélyen, 155 cm hosszú férfi csontváz. Ny-K-tól 10°-kal tér el észak felé. — 29. 145 cm mélyen, 165 cm hosszú csontváz. Ny-K-tól 15°-kal tér el észak felé.

Az ismertetett sírok egy nagyobb temetőnek egészen kis részét képezheték. A téglagyár területén szétszórtan ma is található csontvázrészecskék is erre mutatnak. De nagyon valószínű, hogy sírok vannak azon a területen is, amelyen a téglagyár irodahelyiségei és raktárai állanak.

A sírokban — mint láttuk — a koporsószőgeken kívül olyan kisméretű, zárt bronzkarikát, s ruhakapocspárt találtunk, amelyek a makókönyéki eddig feltárt temetőkben is előkerültek. Elég ha utalunk a makó-mezőkopáncsi,¹ kaszaperi,² mezőkováesházai,³ esanádapácai⁴ temetőkre.

¹ Dr. Bálint Alajos: A makó-mezőkopáncsi középkori temető sírleletei. Dolgozatok, 1936. 222–241. LXXIV. 4.

² Dr. Bálint Alajos: A kaszaperi középkori templom és temető. Dolgozatok, 1938. 139–183. XIX. 7., 8., 9. ábrák.

³ Lásd Dr. Bálint Alajos dolgozatát e kötetben.

⁴ Lásd Dr. Bálint Alajos dolgozatát e kötetben.

A XV—XVI. századokban gyakoriak e ruhakapsok, de a XVII—XIX. századokon keresztül, alig változott kivitelben ma is használatosak. Korhatarozó jellegük épen ezért nincs.

A csontvázak rétegesen voltak egymás alatt elhelyezve. Három réteget tudunk megkülönböztetni: 80—90, 120—130 és 140—160 cm mélységekben. Ismét olyan jelenség, amely az említett négy temető mindegyikében észlelhető volt. További egyezést mutat a sírok tájolása is.

Az egyező vonások révén sírjaink a makókörnyéki, említett középkori temetőkkel tekinthetők egykorúaknak. A temetkezés végső idejét pedig történeti források alapján a XVII. század végére helyezhetjük.

Nem lehet kétséges, az egykori

Szent Lőrinc község temetőjével állunk szemben. Borovszky Samu azt írja a községről, hogy több ízben történt részleges dúlás után, 1686-ban végleg elpusztult; a helyén puszta lett.⁵ A feltárt temető e község temetőjének sértetlenül maradt kis része volt s a falu pusztulásával valószínűleg a temető használata is megszűnt.

Rendkívül érdekes lenne a temetkezések révén a település kezdeteire is utalni, azonban ehhez az eddigi leletek nem elegendőek. További ásatómunka nyújthat esetleg adatokat a fenti kérdés megoldására, ha ugyan az agyagbánya régen el nem pusztította.

Dr. Párducz Mihály.

⁵ Dr. Borovszky Samu Csanádvármegye története 1715-ig II. 564—565. l.

Ein Gräberfeld aus dem Mittelalter in der Stadt Makó.

Ein Stadtteil von Makó, der um die Bahnstation liegt, wurde an die Stelle des mittelalterlichen Dorfes Szentlőrinc gebaut, welches im Jahre 1686 zugrunde ging. Wir fanden den alten Friedhof des einstigen Dorfes in der — hinter dem Bahnhof liegenden — Mészáros'schen Ziegelfabrik.

Ein Teil des Gräberfeldes ist leider wegen der darauf liegenden Gebäude nicht zugänglich, den anderen Teil richtete man aber bei der Aushebung der Tonerde zu Grunde. Aber auch die ausgegrabenen 29 Gräber lieferten hinreichende Daten um feststellen zu können, dass wir es mit einem Gräberfeld

aus dem Mittelalter zu tun haben. Die spärlichen Fundstücke (Schnallen, Tuch- und Spitzenüberreste, ein kleiner geschlossener Bronzering) und Beerdigungsgebräuche weisen einen den — in der Umgebung von Makó — schon früher ausgegrabenen Gräberfeldern¹ aus dem Mittelalter vollständig gleichen Charakter auf. Ganz genau können wir bloss die Zeit des Aufhörens der Beerdigung feststellen (1686), aber den Anfang nicht.

Dr. Mihály Párducz.

¹ Siehe die Anmerkungen 1—4 im ung. Text.